

Länsstyrelsen
Västerbotten

Yttrande

1 (5)

Datum
2023-11-02

Diarienummer
6197-2023

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till kn.nm@regeringskansliet.se

Yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av jordhälsa och resiliens,

Er beteckning: KN2023/03652

Länsstyrelsen i Västerbotten har beretts möjlighet att yttra sig rörande Näringsdepartementets remiss angående EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av jordhälsa och resiliens. Länsstyrelsen i Västerbotten lämnar följande svar på den rubricerade remissen.

Allmänt om direktivet

Det är positivt att lyfta markens betydelse för miljön och klimatet, men också för det uthålliga samhället i ett bredare perspektiv, på samma sätt som EU tidigare gjort med till exempel vatten och luft. Ett uthålligt brukande av marken är avgörande för livsmedelsförsörjningen och för produktionen av annan biomassa, samt för olika ekosystemtjänster och för den biologiska mångfalden.

Det finns dock en risk med att introduktionen av ett övergripande direktiv, som delvis överlappar andra direktiv, policys och kriterier för finansiering när det gäller markhälsa, kan dock skapa otydligheter om vad som gäller och kan, i brist på samordning, innebära extra kostnader och otydlighet i ansvar för förvaltningen. Det är därför av största vikt att direktivet vägs mot andra existerande EU-förordningar, direktiv och strategier för att i största möjliga grad undvika dubbelregleringar och regler som blir motsägelsefulla. Det bör också vara en strävan att i största möjliga mån revidera de redan existerande regleringarna, så att de eventuella luckor som finns för att nå målen med en bra markhälsa kan åtgärdas.

Syftet med direktivet bör därför vara att ge arbetet med markhälsa en övergripande inriktning. Då förutsättningarna inom EU skiljer sig mycket mellan olika regioner är det av största vikt att medlemsländerna ges stor flexibilitet när det gäller genomförandet av olika åtgärder för att nå målet en god markhälsa 2050. Direktivet bör också ges en inriktning som gör att ny kunskap kring markhälsa på ett naturligt sätt kan införlivas i implementeringen av direktivet. Även detta talar för en stor flexibilitet i utformningen av såväl definitionerna för markhälsa som för genomförandet av olika åtgärder för att åtgärda problemet.

Nedan följer Länsstyrelsens synpunkter uppdelade efter de 5 block som presenteras i underlaget till direktivet. Inom parentes hänvisas också till de tillämpliga artiklarna i direktivet.

Block 1. Definitioner och markdistrikt

(soil health definition and soil districts) (Articles 3,4,5,7)

Länsstyrelsen anser att indelningen i markdistrikt behöver vara flexibel och ta hänsyn till de regionala förhållanden som råder i olika delar av unionen. Hänvisningen till "NUTS 1 territorial units" (Article 4), borde ge relativt stora friheter att göra en ändamålsenlig indelning. De kriterier som sätts upp som grund för indelningen kan dock bli svåra att följa. Jordar varierar mycket och det är svårt att hitta homogena områden. Även om det kan finnas en poäng i att hitta en liknande indelningsgrund för markdistrikten i hela unionen, menar Länsstyrelsen att det är bättre att se till att den administrativa indelningen blir ändamålsenlig. En lämplig indelning kunde därför vara län, med respektive länsstyrelse som ansvarig myndighet. Detta gäller särskilt de norra länen som är ytmässigt stora och där det kan vara svårt att få en överblick över förhållandena om områdena görs större. Det är viktigt att inte indelningen i markdistrikt leder till svårigheter administrativt och därmed ökade kostnader.

Enligt Article 5 ska medlemsländerna tillsätt/tilldela en kompetent myndighet för att hantera direktivet på landnivå, men också för varje distrikt. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att undvika ytterligare en myndighetsnivå, mellan den centrala myndigheten och i detta fall länsstyrelserna. Genom detta blir ansvarsfördelning och befogenheter tydliga. Det blir naturligtvis också nödvändigt att organisationen får tillräckliga resurser för genomförandet.

Även för definitionerna av markhälsa (article 7) behövs en tillräcklig flexibilitet för att kunna ta hänsyn till regionala och lokala variationer. Flera av de deskriptorer som anges passar dåligt till nordliga skogsjordar. Det gäller som exempel salthalt och fosforinnehåll. Ett annat exempel är gränsvärdet för god markhälsa när det gäller kolhalt i odlad mineraljord som definieras som "#SOC (Soil Organic Carbon)/Clay ratio > 1/13". För den typ av jordar som är dominerande odlingsjordar i norra Sverige, med låga lerhalter men höga andelar mo och mjåla, blir det irrelevant som beskrivning av god markhälsa.

Det finns en formulering om att länder kan införa en korrektionsfaktor med hänvisning till klimat och andra regionala förhållanden, men förslaget visar samtidigt hur parametrarna verkar vara utformade efter förhållanden i Centraleuropa, där lerjordar sannolikt dominerar jordbruksmarken. När det gäller korrektionsfaktorn för kolhalt ska den relateras till permanent gräsmark, vilket i vårt område är mycket ovanligt på de jordar som används i mer intensiv jordbruksproduktion. Länsstyrelsen menar att detta är exempel på när nyckeltal utformas på central nivå som ska omfatta alla jordar och klimatområden. Även om det naturligtvis är önskvärt med jämförbarhet mellan länder och regioner, måste de parametrar som väljs vara relevanta för det geografiska och klimatiska område där de ska tillämpas.

I Västerbottens län finns också stora områden med naturligt förhöjda bakgrundshalter av framför allt arsenik i jord och grundvatten. Det blir viktigt att i dessa områden kunna göra undantag från kravet att bedöma markhälsa inom distriktet via definierade "markdeskriptorer" för frisk mark. Det gäller områden som har naturligt orsakade, ej antropogena, förhöjda föroreningshalter.

Sura sulfatjordar kan bli ett miljöproblem genom det sätt på vilket de används, då åtgärder som leder till oxidation av dessa till exempel markavvattning och dränering, innebär utflöde av vatten med lågt pH och höga halter av vissa tungmetaller. Länsstyrelsen menar att det är oklart hur direktivet täcker denna typ av påverkan, där markanvändningen påverkar både markhälsa och vattenkvalitet, och att det därför måste klargöras i det vidare arbetet.

Block 2. Övervakning

(Soil health monitoring) (Articles 6,7,8,9)

Länsstyrelsen menar att det även för detta block är viktigt att det finns en flexibilitet i hur detta ska göras och att det går att utnyttja pågående markövervakning. Det sistnämnda är nödvändigt för att kunna följa långsiktiga trender när det gäller förändringar i olika parametrar. I förslaget nämns möjligheter till att använda "transfer functions", för att undvika att mätmetodikerna ska försena införandet, vilket är positivt. Den utökning av markprovtagning som kommer att behövas innebär en ökad kostnad. I förslaget och de underlag som finns är det svårt att få en bild av hur stor denna kan bli. Möjligheten att kunna använda pågående markövervakning är nödvändigt för att undvika stora ökningar i kostnaderna för medlemsländerna och för att kunna fortsätta det långsiktiga arbetet med markövervakning som pågår i Sverige, både för jordbruks- och skogsmark.

Block 3. Uthållig markanvändning

(Sustainable soil management) (Article 10)

I underlaget för direktivet påpekas att omställningen till mer uthållig markanvändning kan leda till lägre produktion av livsmedel och biomassa. Det konstateras dock att detta vanligtvis motverkas på lång sikt. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att analysera vad olika åtgärder innebär för försörjningsförmågan på lång sikt och efter bästa förmåga väga bevarandeåtgärder i olika aspekter mot produktionen.

För jordbrukets del finns det idag inom CAP en hel del åtgärder som syftar till uthålligt brukande och som är kopplat till möjligheterna att få stöd. Länsstyrelsen menar att en utveckling av CAP för att nå målen när det gäller uthållig markanvändning i jordbruket vore att föredra i stället för att via direktivet införa nya lagar och förordningar. Detta gäller också kompetenshöjande insatser för de som brukar marken. För att genomföra dessa delar inom den gemensamma jordbrukspolitiken krävs att det avsätts särskilda medel.

Positivt i förslaget är att det kan medföra att länderna tar större hänsyn till markens kvalitet och dess förmåga att bidra med ekosystemtjänster i samband med exploatering. Även begreppet "land take hierarchy" kan vara ett bra verktyg för detta. Det finns dock en osäkerhet hur direktivet kan förenas med det kommunala planmonopolet och detta behöver klargöras.

Hur det faller ut beror till stor del på hur stor flexibilitet medlemsstaterna ges i utformningen, vilket är svårt att utläsa av underlaget.

Block 4. Förorenade områden

(Identification, registration, investigation and assessment of (potentially) contaminated sites) (Articles 12, 13, 14, 15,16)

Länsstyrelsen anser att det är positivt att direktivet kan leda till en mer omfattande inventering av förorenade områden över hela Europa. För Sveriges del ligger vi sannolikt i framkant när det gäller registrering av detta vilket sannolikt gör att merarbetet på grund av direktivet inte blir så omfattande.

Block 5. Markrestaurering och återställning

(Soil restoration och remediation) (Articles 15,16)

Länsstyrelsen anser att det är positivt att förslaget tycks lämna stor frihet till medlemsstaterna att själva prioritera insatserna. Det stora jobbet med förorenade områden, som detta i första hand handlar om, blir att identifiera och registrera dem. Länsstyrelsen ser dock en risk med att en alltför omfattande administration och rapportering kring detta gör att det medel till genomförande av åtgärder inte kommer att finnas i tillräcklig omfattning.

De som medverkat i beslutet

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson efter föredragning av Lars Ericson, enheten för landsbygd och regional utveckling, som föredragande.

I utformningen av yttrandet har också Anna Pallin, miljöenheten, Johanna Wadstein, samhälls-utvecklingsenheten och Gunilla Forsgren Johansson, miljöanalysenheten medverkat.

Detta dokument har beslutats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.